

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Muusikaosakond
muusika õppekava

Tanel Sakrits

SIRGELDUS

Loov-praktilise lõputöö kirjalik osa

Juhendaja: Villu Talsi, MA

Kaitsmisele lubatud.....

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. ÖPIKOGEMUSTE TEEKOND.....	4
1.1 Jõgeva muusikakool.....	4
1.2 Elumuutev etnolaager.....	5
1.3 Tartu tantsuklubi ja mandoliin	6
1.4 Rännak Viljandisse	8
1.5 Viljandi kultuuriakadeemia.....	10
1.5.1 Laulupesa	11
1.5.2 Etno tagasitulek.....	12
1.5.3 Bänditegevus.....	13
1.5.4 Tapale õpetama	14
2. KONTSERDI KONTSEPTSIOON JA REPERTUAAR.....	16
2.1 Kui mina hakkam laulemaie.....	17
2.2 Aleksandra valss	18
2.3 Vandiraiujate polka.....	18
2.4 Hårgalåten + Polska Carl-Johan Holmgreni järgi	19
2.5 Musu äpardus	20
2.6 Kodumaa laantes	21
3. KONTSERDI ETTEVALMISTUS JA KORRALDUS.....	22
3.1. Algne plaan ja kohanemine oludega	22
3.2 Proovid ja kaasmuusikud	23
3.3 Plakat, vahetekstid ja videoidee	24
KOKKUVÕTE.....	25
KASUTATUD ALLIKAD.....	26
LISAD.....	27
Lisa 1.....	27
Lisa 2.....	28
Lisa 3.....	29
Lisa 4.....	30
Lisa 5.....	31
Lisa 6.....	31
Lisa 7.....	33
Lisa 8.....	34
SUMMARY	35

SISSEJUHATUS

Käesolev töö on minu loov-praktilise lõputöö „Sirgeldus“ kirjalik osa. See annab laiema tausta samanimelisele diplomikontserdile. Algselt pidi kontsert toimuma 20. mail Viljandi Pärimusmuusika Aida suures saalis, kuid vastavalt 12. märtsil 2020 välja kuulutatud eriolukorrale Eest Vabariigis, teostub etteaste soolovormi videosalvestusena.

Loov-praktilise töö kirjalik osa koosneb kolmest osast. Esimeses osas annan ülevaate oma õpikogemuste teekonnast, mis algas Jõgeva muusikakoolist, mainides ära kõik tähtsamad sündmused ja tegurid, mis tõid mind Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemiasse (edaspidi: TÜVKA) pärimusmuusika mandoliini õppima. Kirjeldan Etno laagrite elumuutvat kogemust ning seda, kuidas jõudsin mandoliini juurde. Lõpetan esimese peatüki õpingute ja kogemustega TÜVKA perioodil. Teine peatükk avab lõpukontserdi kontseptsiooni ning esitamisele valitud lood koos mandoliinidega, millel neid mängin. Kolmandas peatükis keskendun kontserdi ettevalmistusele ja korraldusele, kus vastavalt oludele tuli kohaneda algselt plaanilt ümber videosalvestusele, sealjuures mainin ära proovid kaasmuusikutega ning kirjeldan kontserdi plakati ideed.

Olen tänulik oma juhendajale ja erialaõpetajale Villu Talsile ning TÜVKAle. Teen kummarduse minu tee rahvamuusikasse avanud esimesele õpetajale Eha Niglasele ja Jõgeva muusikakoolile. Suur aitäh kõigile kaasmuusikutele, kellega olen koostööd teinud ja sõpradele, kaasteelistele, mõttekaaslastele.

1. ÕPIKOGEMUSTE TEEKOND

Selles peatükis annan ülevaate oma muusikalise kujunemise teekonnast alates Jõgeva muusikakoolist lõpetades õpingutega TÜVKAs. Ajaliselt on tegemist 20 aasta pikkuse perioodiga.

1.1 Jõgeva muusikakool

Minu tee rahvamuusika juurde sai alguse Jõgevast. Aastal 2000 astusin sisse Jõgeva muusikakooli ja asusin õppima akordioni erialal. Valisin selle pilli, kuna mu isapoolne vanaisa Andres oli iseõppinud akordionimängija ja varasemalt inspireerusin tema mängust, mida perekondlikel sündmustel kogesin. Lisaks oli mu vanem vend Karl juba alustanud õpinguid muusikakoolis samal erialal. Samuti tugevdas minu otsust kindel soov osata pilli, mille saatel saaksin samal ajal laulda. Mulle soovitati hoopis puhkpilli õppida, kuid jäin endale kindlaks.

Nii saigi minu esimeseks õpetajaks Eha Niglas, kelle juures juba mängis pilli ka vend, Karl. Kuna tollal töötas Jõgeva muusikakoolis kaks akordioniõpetajat, siis pean seda tohutuks õnneks, et tema juurde sattusin. Nimelt minu õpingute ajal täiendas õpetaja Niglas end aastatel 2001 kuni 2005 TÜVKAs ning sealt see rahvamuusikapisik alguse sai. Hakkasime ansamblitunnis mitme akordioniga koos mängima erinevaid Eesti pärimuse palasid ja esitasime neid väiksematel esinemistel. Samal ajal tekkis mul võimalus muusikakoolis õppida lisapillina õpetaja Kaido Järvasoo juures tuubat, millega algul hakkasin osalema kohalikus orkestritegevuses, aga hiljem leidis pill edukalt rakendust ka rahvalikus musitseerimises.

Aja jooksul liitus ansambliga Jõgeva muusikakoolis teiste pillidega huvilisi ja kujunes välja märkimisväärne seltskond noori rahvamuusikuid. Eha asus korraldama kohalikke rahvamuusika laagreid. Need toimusid Jõgeva muusikakoolis, kus kogunesime ja ööbisime üheskoos nädalavahetuseks, et uusi lugusid ja kokkumängu õppida. Samuti kutsus Eha kohale noori teistest muusikakoolidest ja põnevaid õppejõude. Nendes laagrites kohtusin esimest korda näiteks Tarmo Noormaa ja Jaanus Põlderiga, kes inspireerisid palju oma pillimängu ja pillimehe olekuga. Pärast muusikakooli lõpetamist 2007. aastal jätkasin ansamblis ja laagrites osalemist ning tihti viib tee mind praegugi Jõgevale tagasi uutele noortele ise mõnda lugu õpetama. Hetkel on Jõgeva muusikakoolis tegutsemas Eha Niglase juhendamisel juba kahes vanuseastmes rahvamuusikaansamblid. Nooremad ja vanemad – Nöpsid ja Tuustar. Endiselt toimuvad ka rahvamuusikalaagrid.

Tagasi vaadates oma muusikaõpingute algusele saan aru, et Eha Niglase õpetamismeetodid on mind seni mõjutama jäänud. Esiteks tema pidev positiivne hoiak koos rahuliku rangusega, mis inspireeris alati jätkama ja kodus ise paremini harjutama. Teiseks, rahvalike palade maailm nii noodist õppides kui esialgne lugude kuulmise järgi õppimine on just Eha ja esimeste rahvamuusika laagrite tulemus. Samuti esimesed ansamblimängu pingutused ehk pidevalt tähelepanelikumalt teiste kaasmuusikute kuulamine. Ehaga sai alati tunnis ka niisama rääkida. Mõnikord venitasin teadlikult ise, sest oli jäänud korralikult harjutamata. Praegu mõistan, et tegelikult sai Eha aru küll, milles asi, kuid tuli kavalalt minu lobisemisega kaasa, et mitte minu üldist motivatsiooni muusika vastu vähendada. Ma arvan, et Eha õpetamismeetodid suurendasid minu tahet ka ise tulevikus õpetajaks hakata.

1.2 Elumuutev Etno laager

2008. aastal juhtus midagi ootamatult põnevat, sattusin oma esimesse Eesti Etno laagrisse. “ETNO“ on rahvusvaheline muusikalaager noortele vanuses 16-30 eluaastat, kus kuulmise teel õpitakse üksteiselt Eesti ja muude maade pärimusmuusikat (Eesti Etno 2020)”. Tollal ei olnud see laager veel väga rahvusvaheline, kuid mõned vahetusprogrammiga Rootsi noored ja Inglismaalt Eestit külastamas olnud muusikaentusiastid olid osalejate hulgas olemas. Lisaks oli kaks välismaist õppejõudu, Antti Järvelä ning Ian Stephenson, kes osutusid väga inspireerivateks inimesteks. Osalejad jagati juhendajate vahel gruppideks

ning lugusid õpiti kuulmise järgi nii oma grupi õppejõuga kui kõigi laagrilistega ühiselt koos.

Etno laagrisse sattusin taas oma vanema venna Karli jälgedes, kes oli aasta varem seal juba osalenud. Tundsin huvi ja läksin kaasa. Tollal veel akordioniga sellises laagris noorelt osaledes pidin parajalt pingutama, kuid lõpuks tundsin, et kõik see oli seda väärt. Arenesin selle nädala jooksul palju, õppides paremini kuulama ja kiiremini uut muusikalist materjali haarama. Kuna sattusin Iani gruppi, siis oli omaette väljakutse suhelda esimest korda muusikalises õppeprotsessis osaledes inglise keeles. Lisaks külastasin laagriga käsikäes oma esimest Viljandi pärimusmuusika festivali (edaspidi: Viljandi folk).

Vend Karl on 2008. aasta laagrist kirjutanud: “Nädal üheskoos oli kui elamine teises maailmas, reaalsusest väljas. Kõik, mida vaja teada, toimus Suure-Jaani kooli seinte vahel: päevased tunnid ning öised jämmid ehk üheskoos vabas vormis musitseerimised. Kui lõpuks liigagi ruttu saabus laagri viimane päev, oli ääretult kahju ära minna. Folgi ajal oldi küll enamiku laagrilistega veel koos öösel spordihoone põrandat jagamas, kuid kogu võlu jäi maha Suure-Jaani. Eks kahju ole lahkuda kõikjalt, kus on olnud tore. Samas kaoks pidevalt koos olles kogu erilise võlu.” (Sakrits 2008) Selles laagris valitses tugev koostegemise vaim. Mind inspireerisid nii kirevalt talendikad õppejõud kui vanemad osalejad oma töökuse ja muusikast rõõmu tundmisega. See oli kordumatu väge ning soojust täis emotsionaalne laeng.

Kuigi oleks tahtnud nendest Etno laagritest veel järgnevatel aastatel osa võtta, siis sõltuvalt oludest jäi see 2008. aasta kogemus mulle mõneks ajaks viimaseks. Tihti olid mu suved juba noorena üsna sisutihedad. Leidus veel teisi suvelaagreid ja tegemisi, mis ei võimaldanud Etnost uuesti osa võtta. Kuid alati, kui järgnevatel aastatel Viljandi folgile sattusin, läksin nende kontserte kuulama. Tee viis mind tagasi Etnosse 2017. aastal, kui olin juba pärimusmuusika tudeng Viljandis.

1.3 Tartu tantsuklubi ja mandoliin

2007. aastal, pärast Jõgeva muusikakooli lõpetamist, olin akordionist natuke väsinud. Eelistasin edasi mängida ansambelis ja rahvalikke lugusid. Erialased, enamasti klassikalised

soolovormis eksamilood ununesid kiiresti, sest pärast muusikakooli erialaeksamit polnud mul mingit motivatsiooni ega väljundit nende mängimiseks. Akordion jäi järjest rohkem nurka seisma ning oma mõtteis juba otsisin teistsuguseid muusikalisi väljundeid. Samal suvel käisime Eha Niglase ja osade muusikakoolikaaslastega Setomaal Obinitsas ühes väikekandle valmistamise laagris. Tegime igaüks endale pilli. Nii sain endale esimese keelpilli, millel mängimist katsetada.

2008. aasta suve Etno laager oli suurendanud minu huvi pärimusmuusika vastu ja laiendas silmaringi erinevate pillide olemasolust. Pärimusmuusika festivalil nägin esimest korda ka näppepille populariseerivat koosseisu, nimega Gjangsta. 2010. aastal sattus Gjangsta ka mu kodulinna Jõgevale esinema ning sellest kontserdist sain jällegi inspireeriva elamuse. Samal aastal hakkasime Eha Niglase eestvedamisel käima sagedamini Tartus Tiigi tänava tantsuklubis. Seal nägin mandoliine esimest korda päris lähedalt.

Algul osalesin Tartus tiigi tänava tantsuklubis tuubaga bassifunktsiooni mängides, kuid ühel õhtul Tartust tagasi sõites, uurisin Eha käest, kas ehk on kuskil meil Jõgeval olemas mõni mandoliin. Mõeldud tehtud, läksime veel ööpimeduses Jõgeva muusikakooli mahakantud pillide ruumi kolama ning leidsime sealt paar eksemplari. Ühel olid veel keeledki peal. See oli mu esimene pill, üks eriti väsinud välimusega banjo-mandoliin, mille sain siiski kuidagi häälda ja hakkasin internetist otsides ise mängima õppima. Hiljem lasin teise mahakantud ruumist leitud pilli korda teha ja mängisin sellega. See oli üks soliidne vineerist pill, mis teenis mind päris kaua.

Kui sain esimesed akordid ise ära õpitud, siis võtsin mandoliin alati kaasa ka Tartu tantsuklubisse. Seal nautisin kaasamängimist, kuni muutusin järjest enese- ja sihikindlamaks. Tasapisi harjutasin ka meloodiamängu. Hakkasin lõpuks ka Jõgeva muusikakooli rahvamuusikute ansambelis ainult mandoliini mängima. 2010. aastal tutvusin veel Tartu tantsuklubis Henrik Hinrikusega, kellest on praeguseks saanud minule oluline kaasmuusik.

Tartu tantsuklubi sai minu jaoks oluliseks, sest see on paik, kus olen elava muusika keskkonnas arenenud ja õppinud väga palju. Sellises vabas vormis lugude kaasamängimise tulemusena tekkis mul kuulmise järgi tugev rahvamuusika harmooniatunnetus. Samuti on kuulmise järgi mängides oluline muusikaline mälu. Kuuldes korduvalt samu lugusid Tartu

tantsuklubis, jäid need mulle meelde ja pole tähtis, kus nendega hiljem olen kokku puutunud, tulevad need lood meelde, võimaldades kergesti kaasamängimist. Sama olulised on Tartu tantsuklubis inimesed, kes seal käivad. Uued tutvused, vanad sõbrad, inspireerivad kaasmuusikud – kõik see ainult võimendab tolle elava muusika keskkonna tähtsust.

1.4 Rännak Viljandisse

Lõpetasin oma üldharidustee kodulinna Jõgeva gümnaasiumis 2011. aastal. Sel ajal sain ka oma esimese akustilise kitarr, mida olin lisaks mandoliinile ise õppima asunud. Pärast kooli lõppu ei teadnud ma väga kindlalt, millega edasi tegeleda. Muusika ja teater olid ühed mu suurimad lemmiktegevused. Olin pikalt osalenud Jõgeva gümnaasiumi kooliteatritrupis „Liblikapüüdja”. Üheks plaaniks oli minna Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiasse (edaspidi: lavakas) näitlejakatsetele, kuid seal toimus vastuvõtt alles 2012. aastal. Minult küsiti küll, kas ma ei taha minna muusikat edasi õppima, kuid tollal ei tundunud see nii kindel variant, kahtlesin oma oskustes sisseastumiskatseid sooritada.

2011. aastal astusin hoopis Tartu Ülikooli klassikalise filoloogia erialale. Õppisin seal ladina- ja vana-kreeka keelt ning kultuuri. See oli põnev ja andis parajalt aega ka end ette valmistada lavaka näitlejakatseteks. Muusikaga tegelesin edasi omapäi, külastades aeg-ajalt Tartu tantsuklubi ja mängides tuubat puhkpilliorkestris Tartu. Lõpuks ma siiski lavakasse sisse ei saanud, kuid mitmest voorust edasisaamine andis siiski enesekindlust veel proovida. Õppisin Tartus edasi, kuni 2013. aasta näitlejakatseteni TÜVKAs. Sel aastal sündis ansambel Ropka - vend Karli ja minu esimestest omaloomingulistest katsetustest alanud akustiline ansambel. Käisime päris mitmel pool esinemas ning sattusime ka Viljandi folgil tänaval musitseerima.

Nii Tallinnas kui Viljandis käisin näitlejakatsetel koos vend Karliga. Naljaka kombel käisin ikka tihti suure vennaga kaasas. 2013. aastal sai vend Karl TÜVKAsse sisse, kuid mina jäin napilt ukse taha. Vahetasin Tartus pooleks aastaks eriala inglise filoloogia vastu, kuid lõpuks tundsin, et see pole minu tee. Võtsin ülikoolist dokumendid välja, elasin ja töötasin veel 2014. aasta septembrini Tartus ning siis läksin kohustuslikku kaitsevæetenistust täitma.

Tartu periood oli minu elus keeruline, kuid nüüd, tagasi vaadates, väga vajalik. Keeruliseks muutsid selle mitmed läbikukkumised ja kindla sihi kadumine. Õppisin olema kannatlik ja rohkem keskenduma käesolevale hetkele. Hakkasin ennast rohkem sundima, peaaegu iga päev oli mõni pill ikka käes, mis pakkus tegevust ja samas arendas mänguoskust. Samuti pühendasin end järjest rohkem tollase põhikollektiivi Ropka tegemistesse. Lisaks pole mööda külge maha jooksnud ka minu akadeemilised filoloogiaõpingud. Sealt saadud tuttavad on tänapäevani head sõbrad ja kui midagi tundub vahepeal raske, siis meenutan endale – ega see ometi ei saa olla raskem kui surnud keelte õppimine.

2014. aasta septembri viimastel päevadel viis tee mind kaitsevärke. Istusin kodulinnas Jõgeval bussi peale ning meid viidi sealt koos paljudega Jõhvi. Seal möödusid mu kolm esimest kuud ajateenistuses, kus muutus taas oluliseks muusika. Ühel nädalavahetusel tõid vanemad mulle väeossa mu akustilise kitarr, millega sain vabadel hetkedel natuke aega viita. Kuid kuna olin saabumispäeval oma rühmaülemale maininud, et olen muusika-teatriinimene, siis sain ühel päeval ootamatu ülesande. Kogu väeosa värskete ajateenijate peale koguti kokku grupp tegusaid kultuuriinimesi, et teha detsembriks Jõhvi jalaväepataljoni sünnipäevaks väike esinemisnumber. Seal tutvusin esimest korda mitmete praeguste sõprade ja kaasmuusikutega, Peeter Priks ja Veljo Poom nende seas. Samal ajal olin esitanud avalduse minna pärast baaskursust Jõhvis aega edasi teenima kaitseväre orkestrisse Tallinnas. Oskus tuubat mängida kandis vilja. Lisatõuke andsid puhkpilliorkestrite dirigentide soovitusel, kus olin varasemalt mänginud.

Detsembris 2014. viis tee Tallinnasse. Asusime kaasajateenijatega elama Vahipataljoni ruumidesse, kuid teenistus toimus sealt väljas, Tallinna kesklinnas kaitseväre orkestri ruumides. Osalesin rivimängudes tuubaga ja Veljo vedas eest lauluansamblit. Tehti ka rokkbändi, kus õppisin aitama tihtipeale bändielule tähtsa asjade tassimise logistikaga. Parajalt oli isiklikku aega harjutada nii tuubat kui ka mandoliini. Mu peas võttis ilmet mõte minna õppima edasi muusikat. Kaalusin soovitude põhjal, kas Viljandi on see õige variant, sest samaaegselt mõtlesin tuubaga kas Heino Elleri Muusikakooli Tartus või Georg Otsa nimelisse Tallinna Muusikakooli (edaspidi: Eller) sisseastumise proovimist. 2015. aasta mai viimastel päevadel lõppes kaitseväreteenistus ja seadsin plaaniks kindlalt minna TÜVKAsse pärimusmuusika katsetele.

Kogu kaitseväe kogemust võtsin esialgu ekstreemse puhkusena, kuid lõpuks andis see mulle rohkem, kui sinna suundudes aimasin. Juba baaskursuselt sain kiirema otsustusvõime ja pingetaluvuse, samuti arenesid suhtlusoskused endast väga erinevate inimestüüpidega. Kaitseväe orkestris õppisin olema kannatlik ja parandasin oma isikliku aja kasutamisoskust, samal ajal inspireerudes kaasmuusikute võimest teha endaga tööd parema muusikalise tulemuse saavutamiseks. Lisaks paranes paljude erinevas stiilis esinduslike esinemiste tulemusena minu lavanärvi taluvus ja tunnetus.

Lõpuks valisin teadlikult TÜVKA, sest tekkis palju väikseid põhjuseid, miks see võiks mulle sobida. Esiteks uus linn elamiseks, mõned tuttavad olid juba ees, kaasa arvatud minu vend Karl. Teiseks tundus Viljandi mulle oma kuvandilt eelkõige olevat pärimusmuusika pealinn. Kolmandaks oli suur inspiratsioon minna õppima sinna, kus oli õppinud ka minu õpetaja Eha Niglas. Kuid kõige rohkem võimendas kõike eeltoodut kinnisidee just omandada mandoliini erialapillina, mida olin kuulnud, et saab seal teha. Tartus oli Elleri selleks ajaks olemas juba küll pärimusmuusika osakond, kuid see polnud mu esimene valik, sest olin Tartus selleks ajaks päris pikalt juba elanud ja vajasin värsket keskkonda.

1.5 Viljandi kultuuriakadeemia

2015. aasta suvel astusin edukalt TÜVKAsse pärimusmuusika suunale mandoliini erialale. Õpetajaks sai mulle Villu Talsi. Esimest korda oli mul selle pilliga õpetaja ning kuna varem olin õppinud omapäi, siis tundsin, et pean kohati teistest tudengitest rohkem pingutama. Kuid kohandusin kiiresti pärimusmuusika pealinna elutemposse, hakkasin osalema jämmidel, olin hoolas koolitundides ja hoidsin silmad alati lahti võimaluste osas kaasa rääkida ning teha. Palju aitasid kaasa juba Viljandis ees olevad sõbrad, kaasa arvatud vend Karl, ansambel Ropka bändikaaslased Karl-Elias ja Artur ning kaitseväe kaasajateenijad Peeter ja Veljo.

1.5.1 Laulupesa

Esimese õppeaasta teises pooles algas minu koostöö Tartu Laulupesaga, Airi Liiva juhendatud lastelauluringiga. Nimelt suunas mu õpetaja Villu Talsi mind ühele nende kontserdile nelja lugu mängima. Järgnevatel aastatel olen osalenud kahes Laulupesa muusikavideos, uue muusika salvestamisel ja veel järgmise Airi Liiva autorilaulude plaadiesitluskontsertidel. Lisaks on kutsutud mind toetama Laulupesa noori Laulukarussellil, praeguse nimega Tähtede laval, ning 2019. aastal mängisin Tartu laulupeol, kuhu oli kavva võetud ka Airi Liiva mõned lood, kus mängisin kaasa ühes. Ootamatust pakkumisest sündis pikaajaline koostöö tegusa ja elurõõmsa seltskonnaga.

See koostöö õpetas mind osaliselt naasma kuulmise järgi õpitud muusika juurest noodistatud muusikani. Esimesed lood sain just algselt nootidena ja nende kindel vormi järgi mängimine oli algul isegi väljakutse. Lisaks on Laulupesas mitmed mängitud lood helistikes, mis ei ole just tüüpilised rahvamuusikale ja seal leidub põnevaid modulatsioone. Kuigi mängisin seal enamasti lugudes akorde, siis tuli ette ka olukordi, kus panustasin kiiresti reageerides lihtsate meloodialiinide loomisega ja erinevate saatefaktuuride ümberkujundamisega. Kõige arendavam oligi kogu protsess lugude õppimisest ja proovidest kuni kontsertideni, sest see oli teistsugune muusika, kui olin tavaliselt harjunud mängima. Astusin julgelt oma mugavustsoonist välja.

Kõik see laiendas minu muusikalisi oskusi ja muutis mind paindlikumaks. Õppisin kiiremini kohanema laiemas muusikalises plaanis. Pärast Laulupesaga koostöö tegemisi on mul olnud lihtsam mängida erineva tunnetusega palasid ja kergem uute, mulle tundmatute lugude omandamine. Sain kogemuse tõelise sessioonimuusikuna ja laiemas mõttes avardasin oma muusikalist haaret väljaspool pärimusmuusikat.

1.5.2 Etno tagasitulek

TÜVKA õppejõud Merike Paberits suunas mind 2017. aastal Rootsi Etno laagri vahetusprogrammi, ehk ma osalesin ühe tempoka juulikuu jooksul nii Rootsi laagris kui ka sealt tagasi tulles Eesti Etno laagris Kõpu mõisas Viljandi külje all. Sealt edasi sündisid uued sidemed ja võimalused. Üheks neist oli mees Uus-Meremaalt – Jeremy Hantler, kellega saime tuttavaks juba Rootsi Etno laagris ja veel suuremateks sõpradeks Eesti Etnos. Jeremy teeb muusikat erilise entusiasmiga, mis nakatas ka mind. 2018. jaanuaris käisime Jeremy kutsel koos kursuskaaslase Henrika Travega esimeses Uus-Meremaa Etno laagris. 2019. aastal käisin “Minu unistuste ETHNO” stipendiumi toel Soome Etno laagris. Lisaks olen 2018. ja 2019. aastal olnud Eestis nooremate, “Laste Etno” laagris juhendaja. Etno laagrid on saanud tugevaks osaks minu muusikalisest teekonnast.

Võrreldes 2008. aasta ja praeguse aja laagrit, oli süsteem natuke teine, aga samamoodi õpiti koos lugusid ja lõpuks esineti Viljandi pärimusmuusika festivalil. Praegu mängitakse enamjaolt kogu kontsert koos, väikeste eranditena imelised ametlike õpitubade väliselt sündinud erinumbrid.

Kõik Etno laagrid on märkimisväärselt arendanud minu oskust kiiresti õppida ja kohaneda. Rohkete uute lugude meeldejätmise kuulmise järgi ning nendest kontserdi moodustamise tempo on mingis mõttes ETHNO kaubamärk. Umbes nädala jooksul pole sellistes laagrites mingi probleem mitukümmend uut lugu erinevatest maailma piirkondadest ära omandada. Laagrivälisel ajal tundub see mõnikord endalegi uskumatu, kuid just sellist kohanemist ja töötahet on need kogemused minus suurendanud. Tegemist on globaalse liikumisega, kus igasse laagrisse tuleb osalejaid kokku üle ilma. Teiste kultuuride kohta võib palju õppida, kui kohtad mujalt pärit inimesi ja õpid nende muusikat. Seega võin öelda, et Etno on arendanud ka minu silmaringi ja suhtlemisoskust.

Praeguseks olen juba olnud ka selles süsteemis teisel positsioonil - kahel korral juhendaja kahes Eesti laste Etno laagris. 2018. aastal toimus Eestis esimene Etno juhendajate koolitus, õppejõududeks Myriam De Bonte, Jaan Jaago ja Merike Paberits. See toimus kahes osas ja oli väga praktiline kogemus – õppisime lugude seadmist, üleüldiseid tähelepanekuid Etno-stiilis laagri toimimispunktidest ja kõiki osalejaid lükati oma mugavustsoonist välja erinevatele väljakutsetele kiiresti reageerima. Kõik see on

arendanud minu seniseid muusikalisi ja õpetamisoskuseid. Eriti võin esile tuua suurte gruppidega töö tegemise. Lastelaagrid on kohati üsna kaootilised ja nii organisatoorne kui õppimisprotsess peab olema ennetavalt läbi mõeldud, valmidusega alati ootamatustele rahulikult reageerida. Lisaks avastasin nende kogemuste kaudu endas võime seista kindlalt mitmekümnetest pillimängijatest koosneva koosseisu ees ja teha end nii proovides kuuldavaks ja arusaadavaks kui kontserdil hoomata kogu seda muusikalist massi ja seadet.

1.5.3 Bänditegevus

Erinevaid kollektiive, kus on mängitud, tekkis TÜVKAs päris mitmeid. Esimesel õppeaastal tegutsesime vend Karli ja oma sõpruskonnast alanud ansambliga Ropkaga veidi Viljandikeskselt edasi, mängides akustiliste pillidega ja omaloodud sõnadega muusikat. Vend Karl laulis, mina mängisin mandoliini ja Karl-Elias saksofoni. Sõber Artur, kes mängis kontrabassi, vahetus ühel hetkel Villem Rootalu vastu. Lisaks jäi meie eelmine kitarrist Steven Heinola Tartusse ning tema asemele tuli juba tuttav Peeter Priks. Sõber Peetriga tegime esimestel tudengiaastatel samuti päris palju etteasteid kahekesi duo Priks & Sakrits nime all. Mängisime enamasti tuntuid pärimusmuusikapalasisid koos paraja improviseerimisega. Vahepeal kasutasin oma tuubat ja Peeter klarnetit, millega mängisime *dixielandi*- stiilis lugusid.

Koos Peetriga olime seotud akustiliste pillidega peokollektiivis Kast ja keeled, kus lisaks tegid kaasa juba tuttav Veljo *cajonil* ja uus sõber Sander Kahu kontrabassil. Esitasime kavereid erinevates žanrites tuntud lugudest, kus kõik bändiliikmed lisaks pillimängule ka laulsid. 2016. aasta sügisel liitusime koos Peetriga veel ühe sõpruskonnabändiga - Hajameelsed Kunznikud, kus varasematest tuttavatest oli ees Veljo ning uuteks kaasmuusikuteks said laulja ja basskitarrist Viljar Rosin ning akordionivirtuoos Kulno Malva. Tegu on Viljari ning osade varasemate bändiliikmete omaloominguga, kelle loodud sõnad on parajalt mitmetähenduslikud, kuid selged ja humoorikad. Pika aja peale on Hajameelsed Kunznikud praeguseks valmis saanud ka ühe plaaditäie salvestatud muusikaga. Koos Viljari ja Peetriga olime veel ühes bändis, kus uueks kaasmuusikuks sai flöödi- torupilli- ja parmupillimängija Mari Meentalo. See kollektiiv, nimeks Farblased, esitas tuntud pärimusmuusika palasisid. Koos kaastudengite Maarika Markuse (kitarr) ja Kelly Veinbergiga (viul) tegutses kollektiiv KolmePääle, mis propageeris rahvalikku

muusikat ja kooslaulmise mõnu. Minu kolmandal õppeaastal tuli TÜVKAsse eelnevalt mainitud lõõtsamängija Henrik Hinrikus, kellega hakkasime peagi rohkem koostöid tegema ja esinemas käima, esitades rahvalikke tuntuid palasid ja laule, mis enamjaolt on umbes sada aastat vanad. Samuti tegime mõned korrad spontaanselt Viljandis koos Henriku (lõõts), Peetri (klarnet), Hans Mihkel Varese (kitarr) ja Markus Mölderiga (saksofon) nalja- ja rahvamuusika ansamblit, kus ise mängisin tuubat, nimega Jürgensonid. See kollektiiv tekkis üsna kogemata, vaadates samanimelist Eesti teleseriaali, kuid 2019. aastal esinesime isegi Viljandi folgi rohelisel laval.

Siiski kõige ootamatum oli minu jaoks Mandotrio sünd 2016. aasta oktoobris ühest Viljandi tantsumaja õhtust. Kolmest mandoliinist ja nende mängijast välja kasvanud bänd on kõigist eelnimetatutest olnud seni edukaim, esitades nii tuntuid pärimusmuusika- kui uusloomingulisi palasid. Koos Kristjan Kuusmiku (oktavmandoliin) ja Hans Mihkel Varesega (mandoliin) sai mõne aasta jooksul antud üle saja kontserdi, üllitatud kaks plaaditäit salvestatud muusikat, neli muusikavideot, sealhulgas koostööd Riffarrica ja Silver Sepaga ning kõige sellega propageeritud mandoliinide kasutamist kaasaegses pärimusmuusikas. Praeguseks on Mandotrio koosseis muutunud, Hans Mihkel asendus juba tuttava sõber Peeter Priksiga (mandoola). Kuid enne seda sündis 2019. aastal eriprojekti raames laiendatud Mandoterror, mis keskendub raskema rokkmuusika žanrile. Elektrikitarrid (Peeter ja Kristjan), basskitarr (Aap Odres) ja trummid (Veli Rooger) koos mandoliini ja jõulise laulmisega – see on Mandoterror.

1.5.4 Tapale õpetama

2019. aastal tekkis mul üks teistsugune erialane väljund Tapa muusika- ja kunstikoolis. Käisin kultuuriakadeemia praktika raames jaanuarikuus Tapal erialatunde andmas ning direktor Ilmar Kald tuli lahkelt vastu ja lubas nende tundide raames praktika sooritada. Kuu aja vältel Tapal tegutsedes hakkas mulle õpetamine muusikakoolis väga meeldima. Varasemalt olin olnud asendusõpetaja 2013. aastal kodukoolis Jõgeva gümnaasiumis ja samuti erinevates muusikalaagrites lugusid õpetanud. 2019. kevadel asendasin ka poole koormusega Jõgeva põhikoolis muusikaõpetaja tunde. Lõpuks, kui sain suve alguses pakkumise Tapa muusikakooli direktor Ilmarilt nende muusikakooli naasta põhikohaga mandoliiniõpetajaks, haarasin võimalusest kinni.

Nüüd ise muusikakoolis õpetades olen edasi andmas järgmistele muusikateed alustavatele lastele kõike seda, mida olen kokku õppinud. Proovin olla samamoodi pidevalt positiivse hoiakuga, kuid vajadusel rahulikult range, nagu minu esimene õpetaja Eha, inspireerides neid ikka jätkama ja näidates, et mandoliin on üks kõige ägedamaid pille maailmas. Alati kuulan ja räägin oma õpilastega, isegi, kui paistab, et nad venitavad niisama tunniaega, sest saan aru, et mõnikord tõesti ei jõua kodus harjutada. Lisaks kasutan õpetades kõiki oma aastate jooksul saadud teadmisi muusikast ja pillimängust. Annan edasi omandatud pärimusmuusika lugusid ja kui mõni mu õpilane tahab vahepeal oma lemmikut kaasaegsemat pala proovida mängida, siis üritan seda võimaldada. Saan aru, et õpetaja ametiga kaasneb suur vastutus ning annan endast parima, et minu õpilastesse kanduks edasi eluterve suhtumine muusikasse ja isu tegeleda pillimänguga edasi ka pärast muusikakooli lõpetamist.

Praegu on kõige olulisemad valdkonnad elus töö Tapa muusika- ja kunstikoolis, Mandotrio, Mandoterror, koostöö Henrik Hinrikusega, Etno laagri liikumine ja erinevad väiksed toimetamised kodulinna Jõgeval. Samuti hoian endiselt kõiki sidemeid varasemate tutvustega ja käin ringi lahtiste silmadega, sest kunagi ei tea, kus midagi uut ja huvitavat leidub.

2. KONTSERDI KONTSEPTSIOON JA REPERTUAAR

Diplomikontserdi kestus on umbes 30 minutit ja selle eesmärgiks on teha kokkuvõtte minu õpingutest Viljandi kultuuriakadeemias pärimusmuusika erialal koos ülevaatega laiematest mõjutustest muusikuks sirgumisel. Iga pala kavas seob kindlaid punkte minu õpingute ja üldise muusikalise kasvamise teekonnal. Kontserdi pealkiri sündis tulenevalt kahest mõistest. Idee on osaliselt tingitud minu varasematest filoloogilistest õpingutest ning jätkuvast huvist sarnaste sõnade tähenduslike muutuste ja seoste vastu.

Sirgeldus - vilets joonistus või kirjutis, sirgeldamise tulemus. Näiteks: *Plangud on laste sirgeldusi täis. See karikatuur on nagu lasteaialapse sirgeldus. Algaja luuletaja sirgeldused. Igat sirgeldust lehte ei panda.* (Eesti keele seletav sõnaraamat 2009)

Sirge - matemaatiline joon, mida mööda tema iga kahe punkti vaheline kaugus on väikseim, sirgjoon; "Usus ja kunstis pole ehk ometi sirge kõige lühem tee kahe punkti vahel." - A. H. Tammsaare. Mingi protsessi või nähtuse graafiline näitaja. Võrdelise sõltuvuse, lineaarfunktsiooni graafikuks on sirge. Selline kujuteldav joon. Vastasseisude ajal asuvad Päike, Maa ja Marss umbkaudu ühel sirgel. (Eesti keele seletav sõnaraamat 2009)

Nende mõistete abil olen oma diplomikontserdi lahti seletanud järgnevalt: Sirgeldus on muusikaline kava, mis toob esile erinevaid seoseid. Kord rohkem, kord vähem. See pole vilets joonistus, vaid mitmekesine ning lasteaialapselikku avastamisrõõmu ja energiat täis tulemus. Kokku saab selline kujuteldav mittesirge joon kahe punkti vahel, milline on olnud minu mitte kõige lühem tee muusikuks sirgumisel. Liigume punktist A punkti B, kuid mitte sirgelt, vaid sirgeldades kokku seiklusliku käänulise teekonna muusikalisel maastikul.

Kontserdikava ülesehituses olen proovinud jälgida arenevat joont, vahepeal meeleolu tõstes ja langetades ning omavahel erinevate iseloomudega lugude kõrvuti paigutumist. Alustan üksi hoogsama looga. Teine pala on mandotšelloga, mis on mandoliini sugulaspill. Kolmas inspireeritud mandoliini arhiivisalvestusest ja neljas põimik Rootsi polskadest, mida esitan elektrimandoliiniga. Enne kontserti algust rahva kogunemiseks teevad elavat taustamuusikat Eha Niglas ja mõned Jõgeva noored rahvamuusikud ansamblist Tuustar. Peatüki lõpus mainin alapeatükkides 2.5 ja 2.6 ära algselt kavva plaanitud numbrid koos Henrik Hinrikusega ning MANDOTERRORiga.

2.1 „Kui mina hakkam laulemaie“

Kontserdi esimese looga alustan kohe, kui ametlikud sissejuhatavad sõnad on öeldud. Loost endast räägin ja tervitan kontserdikülastajaid pärast selle esitamist. Laulu esitan oma praeguse põhilise mandoliiniga, milleks on F tüüpi Ortega firma pill (vt Lisa 1).

„Kui mina hakkam laulemaie“ on regilaul, mis kombineeritud mitmest sama tüüpi allikast (vt Lisa 2). Tekstid on kõik pärit Laiuse kihelkonnast ja ilmunud koos paljude teiste regivärssidega Laiuse Vana Kandle kogumikus, mis on oma ilnumisjärjekorras kolmeteistkümmes (Vana Kannel XIII). Viis on valitud kogutud variantidest Vanast Kandlest – kaherealine viis nr 9. Kuna olen Jõgevalt pärit ja Laiuse regilaulud avastasin enda jaoks juba 2018. sügisel, kui koostasime regilaulu arvestuseks kava, siis otsustasin ühe pala valida ja seada koos mandoliiniga see lõpukontserdiks.

Mandoliin on selle loo seades (vt Lisa 2) rohkem saatefunktsioonis, nii nagu alustasin kunagi selle pilli iseõppimist. Loo helistikuks olen valinud D duuri, vastavalt enda hääle mugavuse ja saate ideede kooskõlastamiseks. Lisaks lahtiste akordide kasutamisele ja harmoonia liikumisele mängin natuke lauluviisi melodiana pillil ja selle ümber paar improvisatsioonilist variatsiooni ning käiku. Lõpus on erinevate korduvate rütmimustrite ja riffidega instrumentaalne osa.

2.2 „Aleksandra valss“

„Aleksandra või Aleksandri valss“ on rahvamuusika ringkonnas kindlasti üks tuntuim lugu ja tants. Minu jaoks tähendab see tugevat mälestust Tartu tantsuklubist, kus tihtipeale on see tantsuõhtu esimeseks palaks. Diplomikontserdil mängin seda lugu mandotšelloga.

Mandotšello on suuremõõtmeline mandoliin, mida häälestatakse tšelloga sarnaselt – C, G, d, a (Põlder 1996, lk 41). Minu pilli täpne pillimeister pole teada, kuid väidetavalt on see tehtud Kiidjärve kandis Põlvamaal ning pilli sisse on kirjutatud aasta 1958 (vt Lisa 3).

„Aleksandra valsi“ esitamiseks valisin just mandotšello, sest see minule uuem pill andis juba ammu tuttava loo jaoks täiesti uue hingamise. Kasutan seades mandotšello tooni sügavust, ulatust ja nootide pikemat kõlamajäämist koos meloodia varieerimise ning kaunistustega, et anda edasi pillile iseloomulik võimalusterohke esitus (vt Lisa 3). Alustan lugu C duuris ja esimeses läbimängus tempovabalt ehk rubato, kus toetavaks mandotšello kõige madalam keel ning hiljem moduleerin G duuri, et kõrgematel kehtel pill kõlama panna.

2.3 „Vandiraiujate polka“

„Vandiraiujate polka“ on rahvalik lugu Hiiumaalt, mis jäi mulle kõrvu, kui kirjutasin oma TÜVKA seminaritööd teemal „Esmane ülevaade Eesti rahvaluule arhiivis leiduvatest mandoliini helisalvestistest“. Loo salvestis on tehtud 1979. aastal ning sellele on salvestatud mandoliine Eestis omal ajal valmistanud ning mänginud Johannes Sooster (1900-1986). Selle loo esitan samuti oma Ortega F tüüpi mandoliiniga.

Johannes Sooster ise rääkis arhiivisalvestisele lisaks mängitud palale juurde ka loo. Ta kuulis Kõpust, et kui seal krahv von Ungern-Sternberg laevu hukutas, siis neid mehi, kes laeva vandid läbi lõikasid ja laevu rüüstasid, kutsuti vandiraiujateks. Nii andis ta sellele loole nimeks „Vandiraiujate polka“. Loo päris või muud nime ta ei tea. (ERA RKM Mgn. II 3168)

„Vandiraiujate“ seade tegemine algas põhimeloodia väljakuulamise, variatsioonide analüüsiga ja noodistamisega arhiivisalvestiselt (vt Lisa 4). Siis, kui vormisin kindlad A ja B osad, sain alustada enda seade tegemisega. Algul mängin meloodiat ühehäälselt, siis lisan saatehääli nii lahtisel keeltel kui kindlate akordidega. Loo B osas võtan kasutusse mandoliini juba kõik keeled, tuues niimoodi välja pilli võimsaima kõlapildi. Loo teises pooles teen kogu loo olemuses kerge muudatuse ja mängin seda „jigilikus“ võtmes ehk 6/8 taktimõõdus. Idee sündis arhiivisalvestuse järgi, kuna Johannes oli sisse mänginud loo kohati päris kõikuvas tempos. Eriti osad kiiremad käigud tundusid kogu loo tempot maha aeglustavat ja nii kõlasid nad juba salvestisel „jigilikult“.

2.4 „Hårgalåten + Polska Carl-Johan Holmgreni järgi“

„Hårgalåten ja Polska Carl-Johan Holmgreni järgi“ on kontserdi kavva valitud pühendusega Etno laagritele ja kõigile inimestele, kellega olen seal aastate jooksul tutvunud. Lugu esitan oma kõige uuemate pillidega, Harley Bentoni *mandocaster*-tüüpi elektrimandoliini ning jalatamburiiniga (vt Lisa 5). Lisaks kasutan väikest *Blackstar FLY 3 Mini amp* võimendit ja *MXR Custom Badass '78 distortion* pedaali koos *Shure GLXD wireless* süsteemiga (vt Lisa 5).

„Hårgalåtenit“ kuulsin esimest korda aastal 2017. Rootsi etnolaagris, kus osad viiuldajad seda vabal hetkel omavahel jämmisid ja kohe hakkas see lugu mulle meeldima ning salvestasin selle oma telefoni helisalvestusaplikatsiooniga. Õppisin pala mitu kuud hiljem salvestuse järgi ära. 2018. aasta jaanuaris Uus-meremaal õpetas üks Rootsist tulnud *nyckelharpa* ehk nuppviiuli mängija seda lugu kogu laagri ja esitasime seda oma kontserdikavas. Seal sain teada ka loo taustast, mis on nagu muinasjutt. Hårgalåten räägib loo salapärasest viiuldajast, kes tuli Hårga külla ja meelitas kõik küla noored tantsima. Olles juba väsinud, ei suutnud noored tantsimist lõpetada, kuni muusika mängis, kuigi nad palusid viiuldajat, et ta lõpetaks. Lõpuks tuli välja, et viiuldaja oli maskeeritud vanakuratise ja ta mängis seni edasi, kuni kõik noored vajasid nõrkemisest surnult maha.

„Polska Carl-Johan Holmgreni järgi“ õppisin Soome etnolaagris 2019. aasta juulis, kus selle õpetas üks Rootsist tulnud viiuldaja. Lugu kõnetas mind samuti kiiresti. Mulle kõlab

see polska heas mõttes tüüpilise ja selge näitena, milline üks polska olema peab – rõõmu ja sära täis kaasahaarav pala.

Loo seades olen liitnud need polskad kokku. Esmalt „Hårgalåten“, mis on kõlalt süngem ja kolmeosaline ning siis „Polska Carl-Johan Holmgreni järgi“, mis tõstab meeleolu palju rõõmsamas suunas (vt Lisa 5). Lisaks kasutan jalatamburiini, millega hoian traditsioonilist polskarütmi esimesel ja kolmandal löögil selle 3/4 taktimõõdus. Loo lõpus muudan jalatamburiini partiid nii, et tekib polürütmika 2/3. Loo edenedes jalatamburiini partii vahepeal hõreneb.

2.5 „Musu äpardus“

„Musu äpardus“ on rahvalik laul, mida plaanisin kontserdil esitada koos lõõtsamängija Henrik Hinrikusega. Loos kõlavad kokku mandoliini ja teppo lõõtsa helid ja võimsad meestehääled. Meloodia on tuntud tantsulugu „Vengerka“, mis sai tähendusrikkaks mulle juba mandoliini ise õppima hakates. Seda viisi mängis ka mind inspireerinud ansambel Gjangsta. Lugu on salvestatud kujul kuulatav *youtube* keskkonnas („Musu äpardus“). Siin olen kasutanud samuti oma Ortega F tüüpi mandoliini.

Kaasajal on Eestis ehk isegi tuntuim variant Trad Attacki esituses pala „Kallimale“, kus on kasutatud Siberi-eestlastelt arhiivi salvestatud nii sõnade varianti kui meloodiat. Siiski on Siberi-eestlaste sõnad lühemad. 1908. aastal ilmunud „Uus nalja laulik“, kus pala „Musu äpardus“ ja lüürika autoriks Mihkel Neumann on pealtnäha seotud varasemalt 1901. aastal ilmunud tekstiga anonüümse autori poolt „Lõbu laulikus“, kus kergete varieeruvustega, kuid sama sisuga sõnad olid kirja pandud. Pole päris kindel, millise viisiga lauldi 1901. aastal „Musu äpardust“, kuid arvatavasti mitte Siberi-eestlaste viisiga. Hilisemast ajast on teada, et „Kallimale“ lugu on lauldud tantsuloo „Vengerka“ viisiga, kuid salvide mitte paardesse jagunemise tõttu on mõni salm laudes tavaliselt välja jäänud või kasutatud sõnade jaoks vaid viisi esimest poolt. (Arhailise Meestelaulu Selts)

Seega paistab, et „Vengerka“ viis koos „Kallimale“ sõnadega on Eestimaa pinnal vanem ja kauem tuntud. Siberi-eestlaste viis on siinmail uuem. „Musu äparduse“ seade koos Henrik Hinrikusega sündis lähtudes meie kaasaja rahvalikes tantsumajades tuntud „Vengerka“

viisist ja tantsuvormist, mis on kaheosaline ja nii esimest kui teist osa kordav. Märkida saaks seda järgnevalt: AA ja BB. Sõnu sättisime 1901. - ja 1908. aastate variantidest joondudes. Lõpuks sõltus sõnade paigutus enda loogikast ning kõikide salvide kasutamiseks lisasime ühe salmi võrra lai-la silpidel laulmist, et salmid oleks paaris (vt Lisa 6). Seades on lisaks ka modulatsioon C duurist G duuri ja tagasi. Laulame C duuris, G duuris on instrumentaalne jagatud soolodega vaheosa. Lõpus lisaks üks vormi B osa, mis oli puhtalt seadmise otsus.

2.6 „Kodumaa laantes“

„Kodumaa laantes“ on uusloominguline pala, mida plaanisin esitada diplomikontserdil koosseisuga MANDOTERROR. Loo sõnad (vt Lisa 7) olen kirjutanud mina, Tanel Sakrits, muusika autoriteks Kristjan Kuusmik ja Peeter Priks. Seade on sündinud ühiselt kõigi MANDOTERRORi liikmetega. Koosseis on kasvanud küll välja MandoTrio eriprojektist, kuid on saanud eraldi kollektiiviks. Bändi iseloomustab põhjamine mõtete sõnadesse seadmine ja raske roki läbitungivad helid koos mandoliini kõladega.

Lugu „Kodumaa laantes“ sündis 2020. aasta jaanuaris. Esiteks kirjutasin ühistranspordis liikudes telefoni mõned riimuvad sõnad. Ühel kolmapäeval, kui sõitsin Liimalasse Kristjani poole koos tema ja Peetriga proovi tegema ning ideid arutama, näitasin oma kirjutatut ka neile. Sõnad kõnetasid neid ja tunni-kahe pärast oli loo põhivorm ja mõtted seadeks olemas. Samuti aitasid Kristjan ja Peeter mul sõnu veel paremaks teha. Mõne päeva pärast toimus ka bändilaager, kus tegime lõpliku variandi valmis.

Loo seade keskele asetuvad sõnad, mille ümber on mandoliini mängitud lihtne meloodialiin, trummide, bassi ja elektrikitarride raskemeelne tugev kõlapilt ning instrumentaalne vahe- ja lõpuosa, kus kõik pillid toimivad ühise kõlamaastikuna koos. Eest laulab Kristjan Kuusmik, kelle hääl annab palale täpselt õige värvikuse. Võib tunduda, et mandoliin on siin liiga vähe tähelepanu saanud, kuid loo eesmärk ongi näidata, et see pill saab täiesti võrdväärselt ja samas minimalistlikult olla rokkmuusika koosseisus. Loos olen kasutanud oma põhilist Ortega F tüüpi mandoliini. Lugu on kõige kergemini kättesaadav kuulamiseks koos muusikavideoga *youtube* platvormis („Kodumaa laantes“).

3. KONTSERDI ETTEVALMISTUS JA KORRALDUS

Selles peatükis annan ülevaate kontserdi ettevalmistusprotsessist ja selle korraldamisega seonduvatest väljakutsetest.

3.1. Algne plaan ja kohanemine oludega

Esialgse plaani järgi pidi minu diplomikontsert toimuma Viljandi kultuuriakadeemia „Finale“ ühissündmusel, kus kõik pärimus- ja rütmimuusikud mitme päeva jooksul oma lõpukavad ette kannavad. Kontsert pidi toimuma 20. mail Pärimusmuusika Aida suures saalis koos heli- ja valguslahendusega ning lisaks oli plaanis kutsuda Eha Niglas koos Jõgeva Tuustar noorte rahvamuusikutega enne ja pärast kontserti elava muusika vormis meeleolu looma.

Seoses globaalse koroonaviiruse pandeemiaga kuulutas Eesti vabariigi valitsus 12. märtsil välja eriolukorra ning seetõttu on avalikud kontserdid Eestis edasi lükatud või ära jäetud. Alternatiivina tekkis ülesanne teha oma lõpukontserdi soolopaladest videosalvestus. Selle soorituseks rääkisin läbi Jõgeva muusikakooliga, kus toimus viimane ettevalmistus ja soololugude üles filmimine. Kaasmuusikutega lood lasin monteerida video lõppu juurde. Sel juhul säilitan algsest plaanist väikse seose kodukandiga ja kontserdi kontseptsioonis „Sirgeldus” mainitud lõpumõtte: liigume punktist A punkti B, kuid mitte sirgelt, vaid sirgeldades kokku seiklusliku käänulise teekonna muusikalisel maastikul.

3.2 Proovid ja kaasmuusikud

Soololugude valik ja seadmine on toimunud suures osas viimase poole aasta jooksul. Harjutanud olen nii praeguses kodus Õismäe teel Tallinnas kui Tapa muusika- ja kunstikoolis, kus töötan. Kriisi saabudes tekkis kortermajas Õismäel nii oma Tapa õpilastele tunde andes kui ise harjutades naabritega konflikte, seetõttu otsustasin viimased nädalad proove teha kodulinnas Jõgeval.

Kaks lugu, mida pidin esitama koos kaasmuusikutega, kahjuks ei saa kõlada elavas esituses minu lõpukontserdil. Kuid avan veidi ka nendega seni tehtud koostööd ja proove, mis tehti nende palade tarvis.

„Musu äpardus“ koos Henrik Hinrikusega sündis sellises seades kevadel 2019. Eesmärgiks oli lugu studios salvestada ning algul proovisime leida võimalust TÜVKA muusikaosakonna maja studios. Kuid esimene katse seda salvestada ei õnnestunud, sest me ei jäänud Henrikuga veel looga päris rahule. Suve jooksul tegime veel looga tööd ning uus katse toimus 20. septembril Rapla Susi studios, kus meid salvestas Sten-Olle Moldau. Seal jäime tulemusega rahule ja ilmutasime loo juba 28. septembril.

„Kodumaa laantes“ sündis, nagu eespool mainitud, jaanuaris 2020. Kuid ma poleks kunagi arvanud, et sellest saab selle koosseisu esimene korralik muusikavideoga üllitis. Varasemalt oli MANDOTERROR salvestanud ühe loo MandoTrio teisele plaadile „Nüüd on teadused suured“. Selleks oli „Ängri böörds 2.0“ - laiendatud koosseisuga variant varasemast Kristjan Kuusmiku MandoTriole kirjutatud loost „Ängri böörds“. Kuid see tundub nüüd tagasi vaadates justkui alles esimene katsetus selle koosseisuga.

„Kodumaa laantes“ tuli rohkem vastavale bändile iseloomulik ja omane. Sai tehtud parajalt proove just enne studiot. Loo salvestas Clockwork studios Elijah Ivanov, miks Silver Lepaste ja masterdas Tony Lindgren (Fascination Street Studios). Muusikavideo ilmus 1. aprillil ning selle filmis Ida-Virumaal Peeri külas Silver Tõnisson ning kokku monteeris Ako Lehemets.

3.3 Plakat, vahetekstid ja videoidee

Üks hea kontserdikogemus ei piirdu vaid muusikaga. Lisaks viitab ka mu kontserdi pealkiri justkui joonistamisele. Diplomitöö „Sirgeldus” tarvis võtsin ühendust oma isapoolse onuga, kes on muu töö kõrvalt vabakutseline kunstnik. Nii kujundas Riho Sakrits minu diplomikontserdile plakati. Alusmaterjaliks olid erinevad fotod minust erinevates esinemisolukordades aastatel 2008 kuni 2019 ning kõik pillid, mida kas või natukene mängin. Lisaks on plakatil kujutatud fantastika ja ulmemaailma popkultuurist mulle südamelähedasi elemente. Liiga palju ma Rihoga kontseptsiooni arutama ei pidanud, sest olen tema töödega varasemalt kursis ja usaldas inimest teda täielikult. Lõpptulemusena sain täpselt sellise pildi, mida ootas in (vt Lisa 8).

Samuti tähtsad on kontserdi puhul vahetekstid. Algse plaani järgi oli iga loo vahel vahekoht, kus räägin lisaks muusikale juurde lühijutustusi, mis seovad omavahel kogu kava ja mind nende paladega. Selle teostas in videovahendusel lisades oma soolokavale salvestused Henrik Hinrikuse ja Mandoterroriga. Soolokava jääb ühes videovõttes tervikuks ning juurde monteeris vastavad muusikapalad ja videotekstid Sander Kahu. Lavakujundus on minimaalne. Lisaks pillidele, mida mängin, kaunistan lava pillidega, mida olen varasemalt mänginud.

KOKKUVÕTE

Loovpraktilise lõputöö kirjaliku osa eesmärgiks oli anda ülevaade minu muusikalise kujunemise teekonnast Jõgeva muusikakoolist kuni hilisemate õpingute lõpuni Viljandi kultuuriakadeemias ning avada diplomikontserdi „Sirgeldus“ kontseptsioon, ettevalmistus, korraldus ja vastavalt eriolukorrale kohanemine.

Diplomikontserdi „Sirgeldus“ esitamisele tulevad muusikalised palad olen valinud vastavalt seostega minu õpingute ja üldise muusikalise kasvamise teekonnal. Kokku tuleb sellest lasteaialapselikku avastamisrõõmu ja energiat täis tulemus, milline on olnud minu senine muusikuks sirgumine. Liigume punktist A punkti B, kuid mitte sirgelt, vaid sirgeldades kokku seiklusliku käänulise teekonna muusikalisel maastikul.

Kontserdil esitatavad palad mängin kolme erinevad mandoliiniga: Ortega F tüüpi mandoliin, Eestis valmistatud mandotšello ja Harley Bentoni elektrimandoliiniga. Vastavalt eriolukorrale tegin videosalvestuse oma soolopaladest. Nendest neljast palast kolm on eestimaised ja üks põimik Rootsi polskadest. Esimene eestimaine lugu on regilaul koos mandoliini saatel, teine ja kolmas instrumentaalid. Algselt kontserdikavasse planeeritud kaasmuusikutega lood, mis on varasemalt studios salvestatud ja *youtube* keskkonnas kuulatavad, on monteeritud juurde video lõppu.

Kirjaliku töö esimeses peatükis andsin ülevaate oma õpikogemuste teekonnast. Teine peatükk avas lõpukontserdi kontseptsiooni, esitamiseks valitud lood ning erinevad mängitavad mandoliinid. Kolmandas peatükis keskendusin kontserdi ettevalmistusele ja korraldusele, vastavalt oludele kohanemise algselt plaanilt ümber videosalvestusele, kuid mainides ära siiski tegemised kaasmuusikutega, proovid ning kontserdi plakati idee.

KASUTATUD ALLIKAD

EKSS. 2020. Eesti keele seletav sõnaraamat 2009. Sirge. <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=sirge&F=M>, (06.05.2020).

EKSS. 2020. Eesti keele seletav sõnaraamat 2009. Sirgeldus. <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=Sirgeldus&F=M>, (06.05.2020).

Kuusmik, K; Priks, P; Sakrits, T; Lepaste, S; Lindgren, T; Ivanov, E; Tõnisson, S. & Lehemets, A. 2020. MANDOTERROR. Kodumaa laantes. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=X7H9jHsYRMM>, (06.05.2020).

Mis lugu see nüüd, ERA, RKM, Mgn. II 3168 < Emmaste khk, Tärkma k – I. Rüütel, M. Jallai < Johannes Sooster, snd. 1900. a.

Põlder, J. 1996. Mandoliiniõpik. [Diplomitöö]. Viljandi: Viljandi Kultuurikolledž.

Sakrits, K. 2008. Etno tuleb, Etno tapab. <https://www.vooremaa.ee/etno-tuleb-etno-tapab/>, (06.05.2020).

Sakrits, T; Hinrikus, H & Moldau, S-O. 2019. Musu äpardus. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=CLh26Jwqbfk>, (06.05.2020).

Salve, K; Saarlo, L. & Oras, J. 2019. Vana Kannel XIII Laiuse regilaulud. Tartu: EKM Teaduskirjastus.

VILJANDIFOLK. 2020. Eesti etno. <https://www.viljandifolk.ee/festivalist/eesti-etno>, (06.05.2020).

Õunapuu, L. 2017. Arhailise Meestelaulu Selts. Kallimale, kallimale tahtsin ma/ Vengerka. <http://meestelaul.metsatoll.ee/foorum/read.php?9,4999>, (06.05.2020).

LISAD

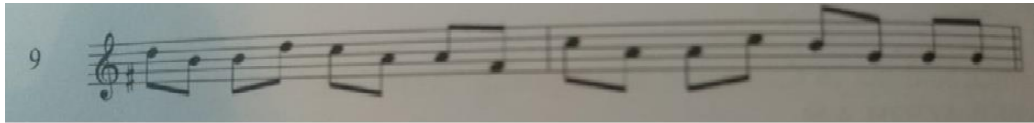
Lisa 1

Ortega F tüüpi mandoliin.

Lisa 2

„Kui mina hakkam laulemaie“ sõnad, viis ja seade.

INTRO:
Kui mina hakkam laulemaie,
Laulemaie, luulemaie
Siis tuleb küla kuulamaie,
Külanaesed vaatamaie.
Küla see tõuseb künisele,
Valda tõuseb vainuelle,-
Minu sõnu kuulamaie.

I VAHE + OPEAL TÄRIN
(VÕTUMALLA 2 lk)

Kust see laps need laulud võtnud
Hulluke(ne) sõnad osanud. (saanud)
Lood ma võtsin lutsu suusta
Keeled kiisa keele pealta.
Küla alla künnessagi
Soossa loogu võtessagi
Seal mina seadlesin sõnusi
Lahutasin laulusida.

II VAHE → VIIS JA VAR.
→ SAAM IGA
REAGA LASKUV
HARMONIA
JA TAGASI ÜLES

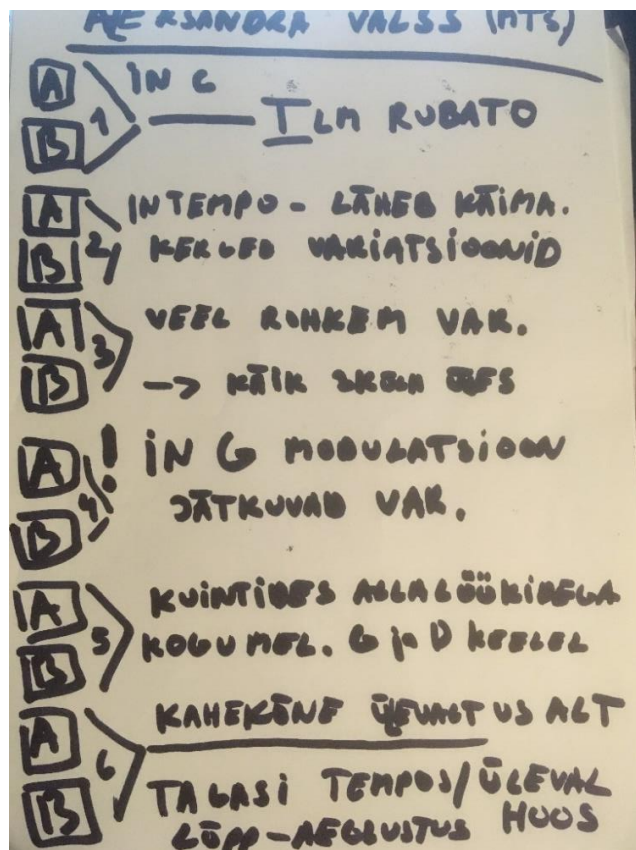
III RIFF VAHEOSA

Kui mina hakkam laulemaie
Laulemaie luulemaie
Siis tuleb küla kuulamaie
Külanaesed vaatamaie

KORVLES LÕPETO VIIMASE
SÕNAGA KA MUUSIKA

Lisa 3

Mandotšello, valmistatud Põlvamaal 1958.

„Aleksandra valsi seade“

Lisa 4

Vandiraiujate polka“ transkribeeritud meloodia.

A

B

„Vandiraiujate polka“ seade.

VANDIRAIUJATE POLKA
(SEADE)

POLKA

- A₁ REG. RÕTISKEVALT
- B₁ KÕLUD HOOLU
- A₁ INT. TEMP. - ÜHETÄÄLNE
- B₂ - VARAJANE MITMEHÄÄLSUS
- A₂ - MITM. HÄÄL. ELEMENTID. VAR. 1. (LITTO)
- B₃ - ~~AKKORD AKKORD~~ MITM. H. (EUK VAR. 1 AK)
- A₄ MITM. H. VAR. 2. (1. LAUSELÜPUS 2. 1. p. lõpp VÄRTA 3. lõpp AK)
- B₄ TUGEVAMAD AKKORDID (KÕIK AK) LÕPUS TIGIKS

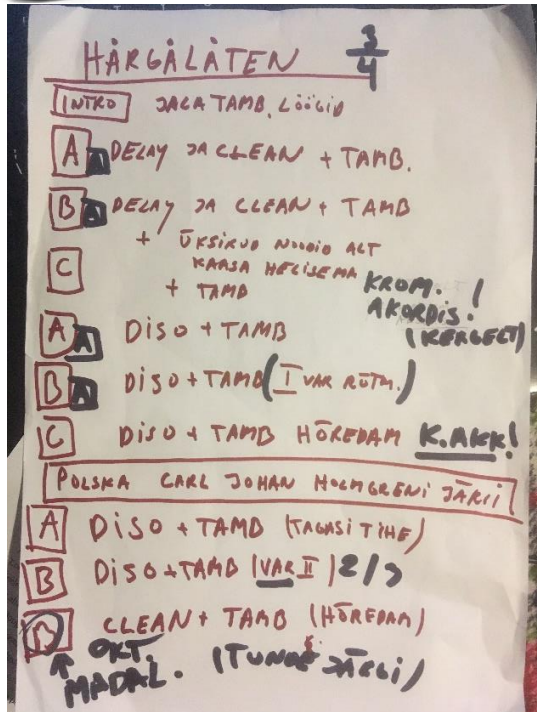
V.R. POLKA

3/6

- A₅ SELLEM MEZ.
- B₅ KÕHE AKKORDID
- A₆ NII PALJU KEELI ARAS AKKORDI SAAB (KINDLAM DIIT)
- B₆ NÄM: D, E, A, D, G, A
- B₇ RAVUNED MAHA / HÕRFDAM

Lisa 5

Harley Bentoni *mandocaster* elektrimandoliin ning modifitseeritud jalatamburiin koos lisaseadmetega: *MXR Badass custom '78 distortion* pedaal, *Blackstar FLY 3 mini amp* ja *Shure GLXD* wireless süsteem.

„Hårgalåten + Polska Carl-Johan Holmgreni järgi“ seade.

Lisa 6

„Musu äpardus“

Intro (algab in C)

Salm

Kallimale, kallimale tahtsin ma musu anda salaja

Aga musu, aga musu tabades, lamp säääl laual kõlises

Refrään

Emä kuulis seda häält, trehvas meid säält musu päält

Ja siis näitas ja siis näitas näpuga, tütart ähvardades ta.

Laai – la – lai – la – lai – lai – laa la-la-la – laai – la – lai – la – laila – laila – laila – laila –

Lallala – la – lallala – la – lallala – la – la – lala – la

Lala – lala – lala – lala – lalla – lalla -la.

Vahemäng in G

Salm (tagasi in C)

Selle pääle, selle pääle neiuke nagu vähe pahane

Et ei mõistnud, et ei mõistnud musu ma temalt võtta salaja

Refrään

Aga armas neiuke, see on auks veel minule

Et just musu, et just musu võtmises ei ma ole osav mees

Oleks musu võtmine tuttav ammu minule

Seda oleks, seda oleks pidand ma teiste huultelt õppima

Outro

Lisa 7

„KODUMAA LAANTES“ – sõnad Tanel Sakrits

Salm 1

Sinine on meel
kui nälg närib hinge
kohutavad kooljad on treppide peal
punased on teed
kui talv tuleb karge
tule tormi õudus ja kaotame pead
Valge on tee
kui taevas on kange
Langenud laiavad luhtade peal
Üks on me hing
kui äng peksab keelde
Valetavad veel need neetute read

REF:

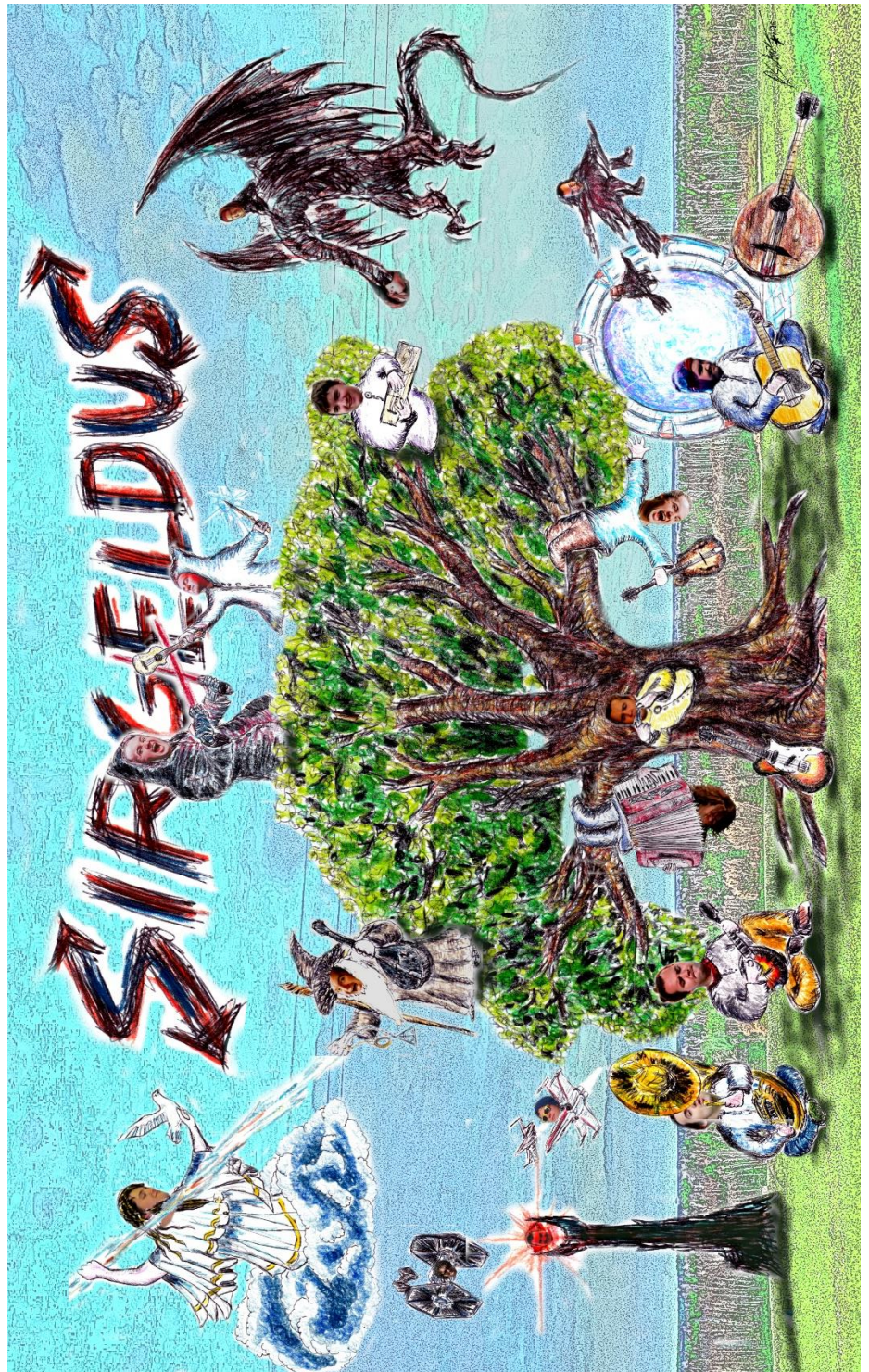
Halli värvi on veri meie soontes
harakas maandund, katkub meie päid
verd on antud kodumaa laantes
taevasse pääseb (hea)

Salm 2

Kuldne on keel
kui tõde võtab homse
tuhandetel piikidel tarbetud pead
Põleb meie leek
mis tulevik seal helge
kutsumata külaliste päralt on maa.

Lisa 8

Diplomikontserdi „Sirgeldus“ plakati. Autor: Riho Sakrits

SUMMARY

The aim of the written part of this creative-practical thesis was to give an overview considering my personal progress in music, starting from Jõgeva music school and finishing at the end of my academical studies in Viljandi Culture Academy. Moreover, this written piece provides a background to understand the conception, preparation organisation and adaptation of my diploma concert “Sirgeldus“(“Scribble“).

I have chosen the repertoire for my diploma concert so it reveals different connections between the academical years and my personal path of growing in music. The result will be an insight to my personal progress as a musician with childlike joy of discovery and overflowing energy. The path takes us not in a straight line from point A to point B, but it scribbles together an adventurous winding road on a musical landscape.

I will play the musical pieces in the diploma concert with three different mandolins: an Ortega F-style mandoliin, an Estonian-made mandocello and an Harley Benton electric mandocaster. Due to the Covid-19 pandemic, I will make a video recording of my solo performance. Out of these four music pieces are three Estonian and one is a combined tune of two Swedish polskas. The first piece is an Estonian runic song with mandolin chords accompaniment, the second and third are instrumentals. Initially planned cooperation pieces with fellow musicians have been recorded in studios beforehand, they are available on youtube. For the purpose of this concert, they have been added through video montage.

In the first part of this written thesis I gave an overview about my personal studies and path in music. The second part introduces the conception of the diploma concert, and different mandolins that are used. In the third part I concentrate on preparation, organisation and adaptation due to the Covid-19 pandemic and making a video recording of the concert while mentioning my doings with fellow musicians and the idea for the concert poster.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Tanel Sakrits (sünnikuupäev: 05.03.1992),

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Sirgeldus“, mille juhendaja on Villu Talsi,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Tanel Sakrits

17.05.2020